

Szathmári Ildikó

MÉRI ISTVÁN KAPCSOLATA A MAGYAR ŐSRÉGÉSZETI KUTATÁSSAL.
KORAI ÉVEK A MAGYAR NEMZETI MÚZEUMBAN

A Régészeti osztály kerámia restaurátori műhelyének működése 1932 nyarán, Méri István munkába lépésével kezdődött. Új restaurálási módszereit főként az őskori kerámiák kiegészítésében alkalmazta. Jó gyakorlati érzékének, precíz rajzoló tehetségének köszönhetően számos ásatáson vett részt. Először 1933-ban Tompa Ferenc vitte magával a füzesabonyi bronzkori telep feltárására, ahol 1933 és 1937 között aktívan közreműködött a munkákban. Méri István első tanulmányai az őskorkutatáshoz, elsősorban az őskori edények készítőtechnikájának vizsgálatához kapcsolódnak.

Kulcsszavak: restaurátori munkák, új módszerek az őskori kerámiák restaurálásában, az első ásatások, a füzesabonyi bronzkori tell telep, őskorral kapcsolatos tanulmányok

Méri István a magyar középkor kiváló ismerője és kutatója volt, aki igazi tereprégészként tudásával, szakmai precizitásával iskolát teremtett a fiatalabb középkoros régész nemzedékek számára. Az őskorkutatással pályája legelején egy rövid időre került kapcsolatba, elsősorban, mint restaurátor. Az Abonyban született Méri, az abonyi földbirtokos, kiváló őskoros régész, Márton Lajos ajánlásával került a Magyar Nemzeti Múzeumba. 1931 őszén, az akkor alig 20 éves fiatalember a szolnoki Felsőkereskedelmi Iskolában letett érettségi után, munkát keresve jelentkezett Márton Lajosnál Budapesten. Márton Lajos abban az időben a Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti osztályának igazgatója volt, aki már régebről ismerte Mérit. A tehetséges, szorgalmas gyermeknek tartott „földijét” korábban támogatta abban a törekvésében, hogy mint szobrásznövendék bejusson a budapesti Iparművészeti Iskolába, ahol egy évig díszítő szobrászatot tanult (KOVALOVSKI 2002, 599).

Márton Lajos alapos körütekintéssel járt el, mielőtt a fiatal Mérit a Nemzeti Múzeum Régészeti osztályán alkalmazta volna. Megbízható-

ságát, szorgalmát illetően levélben kért ajánlást mind a szolnoki Felsőkereskedelmi Iskola igazgatójától, Goóts Mihálytól, mind pedig Abony jegyzőjétől, Szabó Józseftől. A válaszlevelekben mindketten a legjobbakat írták róla, jó tanulónak, jóra való, törekvő fiatalembernek ismerték, aki „erkölcsi felfogás és nemzethűség tekintetében mindenkor kifogástalan és teljesen megbízható volt.”¹

Márton Lajos Mérit 1932-ben csak néhány hónapos, meghatározott munkára tudta felvenni, havi 60 pengő fizetésért. Egy amerikai múzeum megrendelésére rövid idő alatt gipszmásolatokat kellett készítenie a Régészeti osztály igen változatos tárgyairól. Ennek a feladatnak az elvégzéséhez előnyös volt számára kiváló gyakorlati érzéke, jó technikai tudása, szobrászati szakismerete. Márton tisztában volt azzal, hogy ez a munka bár sok ügyességet kíván, nem megfelelő Méri iskolai képzettségének: „...ipari munka, amely alatta áll a Maga mostani iskolai képzettségének, de a törekvő ember a legszerényebb munka közben is kitűnetheti magát, és ezt várom Magától” – írta 1932 januárjában felkérő levelében Mérinek.² Méri

1932-től folyamatosan dolgozott restaurátorként a Nemzeti Múzeum Régészeti Osztályán, de nem volt állandó alkalmazásban, még évekig csak alkalmi megbízások után tudták fizetni. Márton Lajosnak a MNM Főigazgatójához 1934-ben írt levele jól mutatja az osztály restaurálással kapcsolatos akkori nehézségeit, állapotát. „A Régészeti Osztályban sajnos nincs semmiféle preparátori állás. Méri Istvánt, aki keramikai restaurátori munkát végez az osztályban, csak végzett munkája arányában tudjuk díjazni a dologi javadalom terhére...mindeme egyéni kiválóság mellett és munkájának nagy értéke dacára sem nyílt alkalom arra, hogy az intézetnek állandó alkalmazottja lehessen. Amennyiben Méltóságodnak módjában lehetne odahatni, hogy Méri István, akár mint tudományos segédmunkaerő, akár mint műszaki altiszt állandóul alkalmaztassék, ez esetben lehetne egy másik munkaerőt végzett munkája arányában díjazni. ...az volna kívánatos, hogy a másik munkaerő fémmunkás legyen, aki pusztuló vastárgyaink gondozását vegye a kezébe...”³

Méri Istvánt végül 1937. július 1-től először múzeumi díjnokká (JELENTÉS 1937, 11.), majd két évvel később múzeumi segédttisztté nevezték ki. Ez utóbbi akkor vált lehetővé, amikor 1939-ben Höllrigl József múzeumi igazgatóőrt (MNM Iparművészeti Tár) nyugdíjazták. Dr. gr. Zichy István főigazgató azzal a kéréssel fordult a Nemzeti Múzeum Tanácsához, hogy a tudományos tisztviselői státusz terhére engedélyezzék a tudományos és műszaki segédszemélyzet státuszában egy XI. fizetési osztálybeli állás betöltését. Erre a múzeumi segédttiszti állásra Méri Istvánt, a múzeum kerámia restaurátorát szándékozott kinevezni. Indokai közt szerepelt, hogy Méri az utóbbi években – a restauráláson kívül – komoly tudományos régészeti munkát is végzett, számos ásatáson részt vett, olykor önállóan vezette azokat. Két, az őskori kerámiák vizsgálatával kapcsolatos tanulmánya a *Folia Archeologica* c. folyóiratban, illetve az *Archeologia Hungarica* c. sorozatban sajtó alatt vannak.⁴

A Nemzeti Múzeumban a 19. század végé-

től egészen a 20. század közepéig a régészeti leletek restaurálását általában valamilyen szakmával rendelkező, de speciális képzettség nélküli mesterek, mérnökök, iparosok végezték. A műtárgyak tisztítása, ragasztása mellett eleinte számtalan kisegítő feladatot is elláttak, kézbesítettek, szereltek, részt vettek a kiállítások rendezésében, kivételes esetekben – mint Méri István – a Régészeti osztály különböző régészeti feltárásain. 1925-ig az Érem- és Régiségtárban több, restaurálást végző laboratórium és műhely működött: konzervátori, preparátori, fényképezési laboratórium, asztalos és fémkonzerváló műhely. 1926-ban a múzeum szervezeti felépítésében történt változások – önállóvá vált az Éremtár, a Régészeti, illetve a Történeti osztály –, alapvetően érintették az említett restaurálást végző egységek működését is. A laboratóriumok, műhelyek a szétváláskor a Történeti osztályhoz kerültek, és ott folytatták tovább tevékenységüket. Ugyanakkor nem csak a Történeti osztály részére dolgoztak, más osztályoknak – így a Régészeti osztálynak is – végeztek restaurátori munkát. A Régészeti osztály kerámia restaurátor műhelyének működése 1932 nyarán Méri István munkába lépésével kezdődött, és 1942 tavaszán a kolozsvári Erdélyi Tudományos Intézetbe történt távozásával szűnt meg.

Méri a szakmát fokozatosan sajátította el, új restaurálási módszereit főként az őskori kerámiák kiegészítésében alkalmazta. A kerámia töredékek összeállításánál az alig észlelhető illesztési felületeket a restaurátor szakma „Méri-féle csatlakozásoknak” nevezte el (MORGÓS 2005, 19-24). Nem elégedett meg a régészeti tárgyak egyszerű konzerválásával, kiegészítésével, többre törekedett, így alakult ki a régészet iránti érdeklődése, elkötelezettsége.

Az 1930-as években a korábbi időszak gyakorlatának megfelelően az ásatások voltak a gyűjtemények gyarapításának legfőbb forrásai. Az ásatások számának növekedésével a feltárt őskori leletanyag mennyisége annyira megnövekedett, hogy a restaurálás nem vagy alig tudott ezzel lépést tartani. Mivel a feltá-

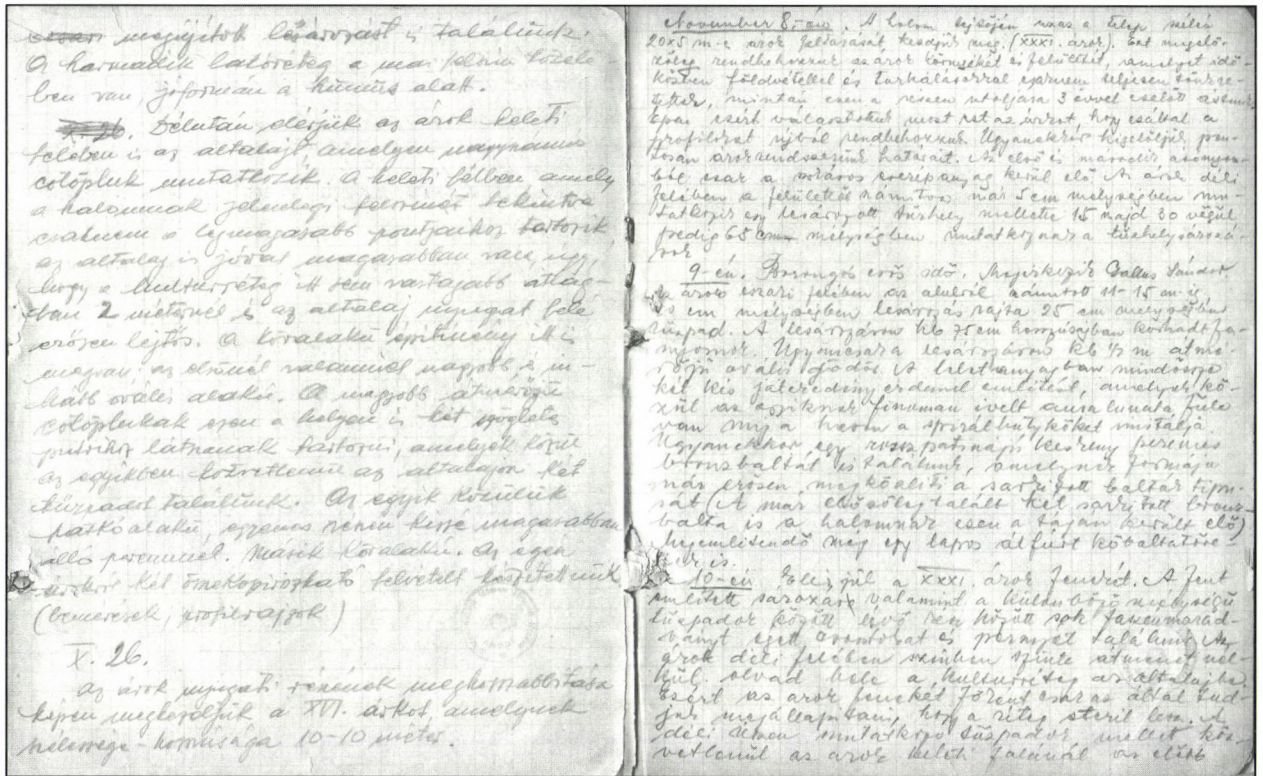
rásokon előkerült leleteket csak a restaurálást követően lehetett nyilvántartásba venni, sok őskori tárgyat jóval később, csak az 50-es évek elején vettek leltárba, sok esetben „be nem leltározott régi anyag” megjelöléssel. Így csaknem 20 évvel az ásatásokat követően leltározták be Gallus Sándor vagy Tompa Ferenc jelentősebb feltárásainak (Adony, Rákóczi falva, Örvény, Füzesabony, Megyaszó, stb.) őskori leletanyagait is. Az őskori telepekről előkerült edénytöredékek hatalmas tömegét pedig 1935 és 1949 között nem egyedi tárgyként, hanem lelőhelyek szerinti csoportosításban, cserépleltárban tartották nyilván. Az említettek miatt a Méri-féle kerámia-restauráló műhely munkája is erősen megszaporodott. Ezt bizonyítja Mérinek 1933-ban Márton Lajos igazgatóhoz írt kérvénye, melyben felgyülemelő „preparátori” feladataira hivatkozva kéri, hogy munkaidőn túl is bejárhasson és dolgozhasson a laboratóriumban. A kerámia műhelyben nem csak régészeti anyagot restauráltak, sok volt a bel- és külföldi megrendelésre készülő gipszmásolat készítés is. Éppen ezért 1933-ban Tompa Ferenc őskoros régész, múzeumi segédőr egy beadványt írt Méri Istvánnak címezve, melyben javaslatot tesz a Régészeti osztály restaurátori műhely munkarendjének szabályozására, hangsúlyozva a restaurátor műhely, illetve egy állandó és végleges restaurátor alkalmazásának szükségességét. Eszerint a műhely a hivatalos munkaidőn belül kizárólag a múzeum számára dolgozhat, a külső megbízások, a kül- és belföldi megrendelésekre készülő másolatok készítése csak a munkaidőn kívül teljesíthetők. Ez utóbbi díjazását külön szabályozzák.⁵

A Régészeti osztály Méri-féle kerámia-restauráló műhelyének munkarendjében újabb változás 1938 októberében következik be, amikor a múzeum igazgatója Dr. Zichy István gróf megbízza Gallus Sándor múzeumi segédőrt a múzeum restaurátori műhelyének vezetésével. Gallus feladata a pénzügyi felügyelet mellett a munkabeosztások elkészítése, ellenőrzése. Ettől kezdve heti rendszerességgel, napi beosz-

tással adja meg az elvégzendő feladatokat Méri Istvánnak, valamint Márton András kisegítő munkaezőnek, aki 1936 és 1940 között segített Mérinek a restaurálásban és a gipszmásolatok készítésében.⁶

A Régészeti osztály évenkénti hivatalos jelentéseiben Méri István restaurátori tevékenységének említésénél sok esetben nem szerepel külön az elvégzett munka, a restaurált leletanyag pontos megnevezése, de valószínűsíthető, hogy Méri a legkülönbözőbb korokból származó régészeti kerámiákkal foglalkozott. Biztosan ő restaurálta az alattyáni, viszneki avar temető leletanyagait, de jelen volt az ásatásokon is. Alattyánban Fettich Nándor vezetése mellett László Gyula ideiglenesen foglalkoztatott múzeumi gyakornokkal együtt (1934), míg az utóbbi feltárást már közösen végezték László Gyulával 1939-ben. A viszneki ásatási jelentésből kiderül, hogy Méri naplózta a feltárt leletanyagot, elkészítette az ásatási rajzok egy részét, sőt több mint egy hétig önállóan vezette az ásatást. Méri legnagyobb számban azonban őskori kerámialeleteket restaurált. Többek között ő restaurálta a Várallyai Ferenc által a múzeumnak adományozott, Bodrogkeresztúr és környékén előkerült újkőkori, rézkori, bronzkori edényeket, Gallus Sándor jászladányi ásatásának rézkori sírmellékleteit és Tompa Ferenc számos feltárásából származó őskori kerámiákat. Ez utóbbiak közül a tiszakeszi rézkori, a hernádkaki, megyaszói bronzkori temető leleteit, a meszesi, áporikai bronzkori urnasírokat, valamint a hatvani bronzkori telep, illetve a füzesabonyi bronzkori tell telep hatalmas mennyiségű leletanyagát.⁷

A Nemzeti Múzeumban 1937-re készült el az új állandó régészeti-történelmi kiállítás, melyet Hóman Bálint kultuszminiszter jelenlétében hivatalosan az év júniusában nyitottak meg. A hivatalos megnyitó előtt a kiállítást VIII. Viktor Emánuel olasz király is megtekintette. A Régészeti osztály az új rendezési elvek alapján készült kiállításon, a legszebb, válogatott gyűjteményanyagán keresztül mutatta be az őskö-

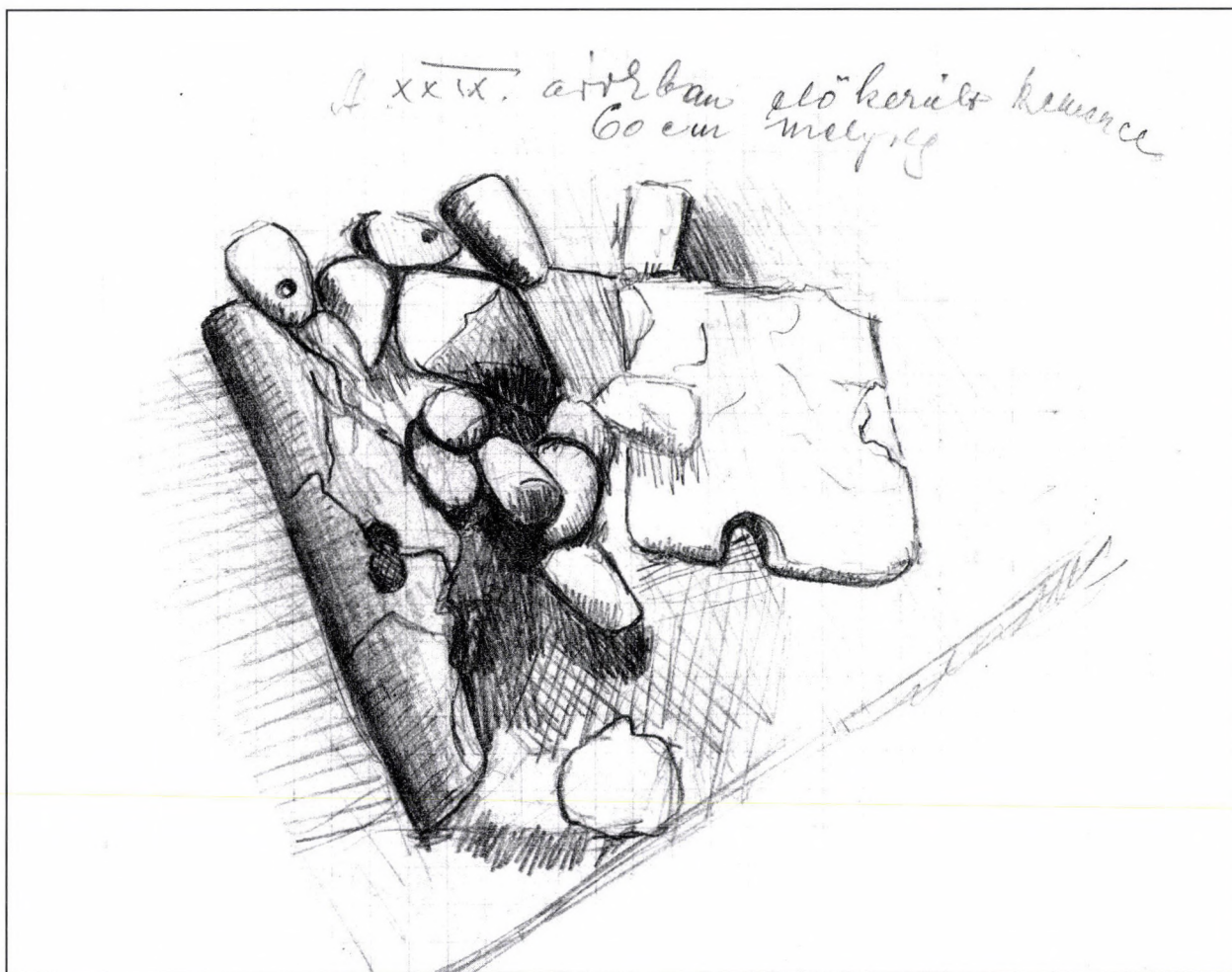

1. kép Méri István és Tompa Ferenc kézírása a füzesabonyi ásatási naplóból (1933. 1937.)
 Abb. 1 Handschrift von István Méri und von Ferenc Tompa in den Ausgrabungstagebüchern
 von Füzesabony (1933, 1937.)

kortól a honfoglalás időszakig terjedő évezredek emlékeit (KEMENCZEI 2002, 39). A kiállítást előkészítő munkákban 1936-tól kezdve Méri István is aktív szerepet vállalt, elsősorban az őskori leletanyag, a kiállítandó kerámiák restaurálásában, de segített a leletek rendezésében is. Az egyik legnagyobb és legnehezebb feladat az egész őskori leletanyag újrendezése volt, amelyet Gallus Sándor és Tompa Ferenc már 1935 óta folyamatosan végeztek. Korábban az őskori leleteket tipológiai szempontok alapján raktározták, illetve állították ki. Ennek következtében az egy lelőhelyről származó vagy összetartozó leletek elkerültek egymás mellől. Az új állandó régészeti kiállítás rendezési elve – a kutatás akkori szemléletének megfelelően – a kronológiai sorrendben bemutatott őskori kultúrák megismertetésére helyezte a hangsúlyt. Ehhez azonban az összetartozó és egy lelőhelyről származó leletegyütteseket a leltári naplók

valamint a publikációk alapján újból össze kellett állítani, csak ezt követően kezdhették meg a kiállítandó őskori anyag válogatását, rendezését. Ez utóbbi munkákban az említettek kívül már Patay Pál bölcsész doktorandusz is tevékenyen részt vett.⁸

Méri István a Régészeti osztály kerámia restaurátor műhelyében nem csak a múzeum őskori gyűjteményébe bekerült kerámialeleteket restaurálta, – a múzeum vezetésének jóváhagyásával, külön megbízás és díjazás ellenében – olykor más, vidéki múzeumok régészeti anyagaival is foglalkozott. Kolozsvárra történt távozása előtt a Szombathelyi Múzeumtól kapta az egyik utolsó ilyen megbízását 1940-ben. A csöngői Hallstatt-kori edények restaurálását kellett elvégeznie, amit Márton Andrással közösen be is fejeztek 1941 májusán, de a restaurálásért kapott – kissé megkésett – munkadíját már Kolozsvárra 1942 tavaszán utalták át.⁹

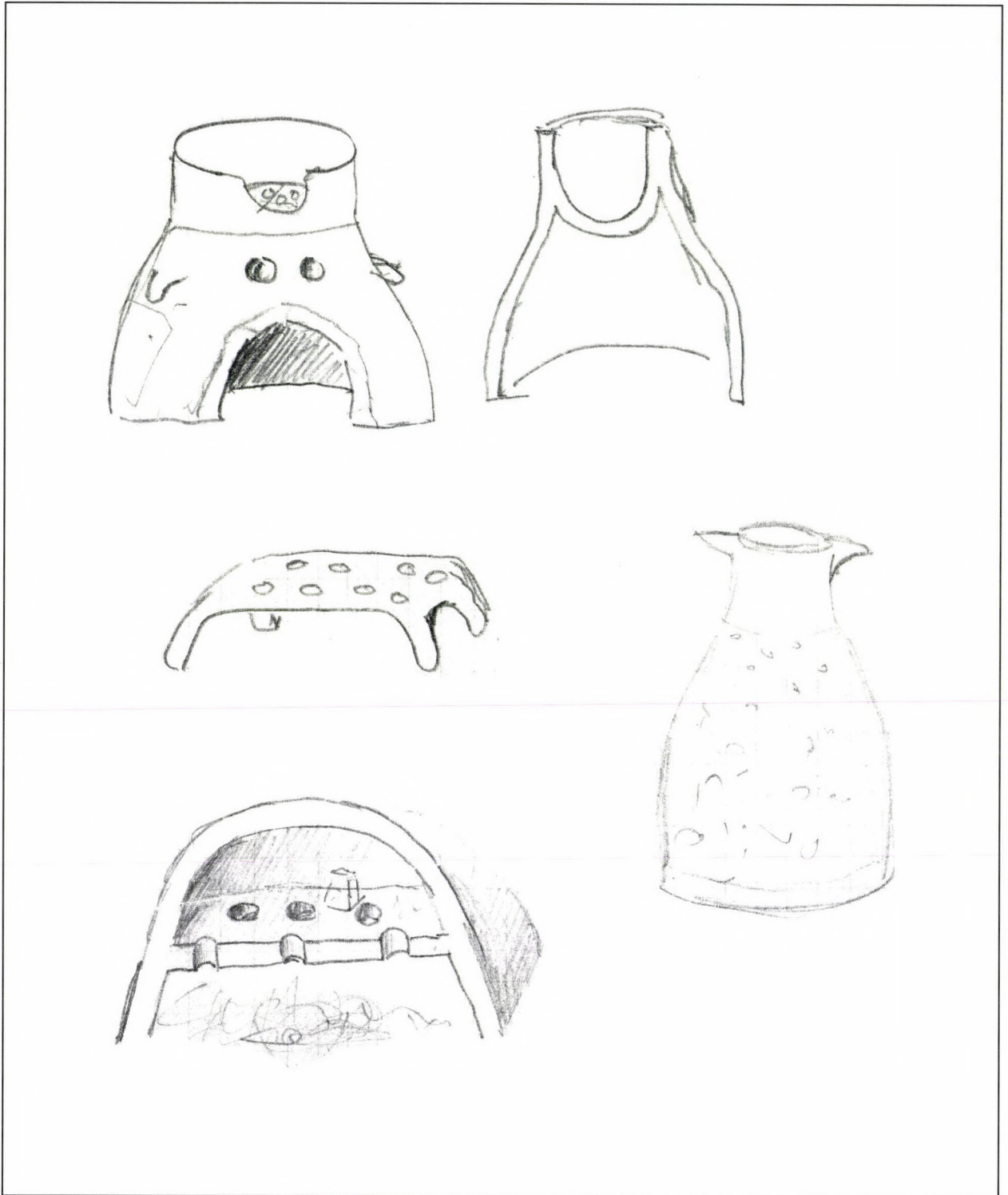
2. kép Méri István ásatási rajza a füzesabonyi bronzkori tell telep felső rétegéből előkerült egyik kemencéről (1935.)

Abb. 2 Ausgrabungszeichnung von István Méri von einem Ofen aus der oberen Schicht der bronzezeitlichen Tellsiedlung von Füzesabony (1935.)

Méri István jó gyakorlati érzéke, kiváló, precíz rajzoló tehetsége, korán feltűnt a régész kollégáknak, ezért a Régészeti osztály munkatársai szívesen vitték magukkal ásatásokra. 1934-től számos ásatáson vett részt rövidebb-hosszabb ideig, ahol gyorsan elsajátította a feltárási munkák pontos menetét. Bár a Régészeti osztály évi hivatalos jelentéseiből nem minden esetben derül ki, hogy a restaurálás mellett pontosan mennyi időt töltött ásatásokon, biztosan tudjuk, hogy 1934-ben részt vett a már említett alattányi avar kori temető feltáráson, valamint jelen volt 1939-ben az ugyancsak

avar kori, Visznek hatátaban végzett ásatáson, amit egy hétig önállóan irányított. 1941-ben a bodrogszerdahelyi honfoglalás kori temető feltárást Fettich Nándorral és László Gyulával közösen végezték.¹⁰

Méri a leghosszabb időt minden bizonnyal a Tompa Ferenc által vezetett füzesabony-öregdombi bronzkori tell telep feltáráson töltötte, ahol 1933 és 1937 között a legtöbb ásatási szezonban aktívan részt vett a munkákban. Valószínűleg Tompa Ferenc volt az, aki az egészen fiatal Mérit először ásatásra vitte magával. Erre lehet következtetni abból a levélből,

3. kép Méri István rekonstrukciós rajza a füzesabonyi tell telepen előkerült különböző típusú katlantűzhelyekről, tűzhelyrácsokról, kemencéről (1937.)

Abb. 3 Aus der Tellsiedlung von Füzesabony zum Vorschein gekommene Feuerbecken, Feuerrosten verschiedenen Typs, Ofen – Rekonstruktionszeichnungen von István Méri (1937.)

amit 1933-ban a füzesabonyi októberi ásatást közvetlen megelőzően Tompa írt Füzesabony főjegyzőjének Magnin Alfrédnek: „...amint már említettem, magammal viszem [az ásatásra] a restaurátorunkat, hogy tanulja meg a fényképezést, bemérést és rajzolást. Igen hálás volnék, ha gondoskodnál valahol az ő részére olcsó szállásról és étkezéstről, mégpedig lehetőleg egy helyen”.¹¹ Ettől az időszaktól kezdve Méri szinte állandó munkatársa volt Tompának, akitől a füzesabonyi ásatások alatt igen sokat tanult.

Tompa Ferenc pályája során végig azt vallotta, hogy az őskori kutatás leghitelesebb forrását a szakszerű feltárásból származó leletek, valamint az ásatások során tett megfigyelések adják. A települési régészet szilárd híveként különösen fontosnak tartotta a stratigráfiai jelenségek megfigyelését, melyeket a relatív kronológia kidolgozása alapjának tekintett. A tipológiát, mint a kutatás egyik formáját nem vetette el ugyan, de annak öncélú alkalmazását túlhaladottnak tartotta (SZATHMÁRI 1993, 99). E régészeti felfogásnak megfelelően, arra törekedett, hogy a Nemzeti Múzeum őskori gyűjteményét minél több ásatásból származó „hiteles” lelettel gyarapítsa. 1923 őszétől, mint a Régészeti osztály őskori gyűjteményének kezelője 15 éven keresztül több mint 30 ásatást vezetett vagy vett benne részt. A rendkívül gazdag ásatási tevékenységének jelentős részét a bronzkori teltek kutatása képezte. Már 1923-tól bekapcsolódott a tószegi Laposhalom feltárázába (1923, 1924, 1927, 1928), de legjelentősebb ásatásai Nagyrév-Zsidóhalmon (1926, 1927, 1928), valamint Füzesabony-Öregdombon (1931-1937) voltak (PATAY 1993, 93).

A Füzesabony-öregdombi bronzkori tell telep feltárást Tompa 1931 és 1937 között néhány hetes, viszonylag rövid periódusokban végezte. Két év kihagyásával összesen öt éven keresztül kutatott. A füzesabonyi kultúra telepéből megközelítőleg 1900m²-nyi területet tárt fel, a 4000m² nagyságúra becsült halomnak majdnem a felét (SZATHMÁRI 1992). Tompa

kézírtos hagyatéka a füzesabonyi feltárásokról viszonylag épen maradt fenn: a ceruzával írott, ma már nehezen olvasható ásatási naplók, a felszín- és metszetrajzok, valamint az ásatási szezonok végén a múzeumnak beküldött hivatalos jelentések. A feltárásoknál az első évtől, 1931-től kezdve vezettek helyszíni naplót. Nyilván tartották a résztvevők névsorát, feljegyezték az ásatást meglátogató bel- és külföldi szakembereket, naponta leírták az aznap előkerült telepjelenségeket, kiemelték a fontosabb leleteket. A feljegyzéseket gyakran ceruzarajzokkal egészítették ki. A naplóírás nem minden évben történt azonos alapossággal. 1931-ben és 1933 tavaszán csak vázlatosan, nagy vonalakban rögzítették a tapasztaltakat. Az első ásatási évadban bizonyíthatóan még „fogásonként” dolgoztak, így a tűzhelyek kivételével kevés telepjelenséget észleltek. Ezt azért is fontos megemlíteni, mert Tompa a korábbi években rendszeresen részt vett Márton Lajos tószegi tell ásatásain, aki 1911-től kezdve már szakszerűen, rétegenként – padlószintenként kibontva és elkülönítve a leleteket – tárta fel a többretegű telepet (BÓNA 1979-1980, 86-87).

A füzesabonyi ásatáson a régészeti jelenségek megfigyelésében és rögzítésében 1933 őszétől következett be érzékelhető változás. A naplóírás részletesebbé válása mellett, ez sokszor a jegyzetekkel kiegészített felszínrajzok készítésénél is megmutatkozik. A ceruzával írott bejegyzéseknél jól látszik, hogy jobban figyeltek a bronzkori házak padlómaradványaira, és a feltárt cölöplyukakat is megkísérelték telepjelenségekhez kötni. A rajzokon megszorodtak a padlónyomok annak ellenére, hogy 1935-ben de még 1937-ben is voltak olyan felszínek, ahol csak „cölöplyuk rendszert” rögzítettek az ásatók. A régészeti jelenségek precízebb dokumentálásában történt változás bizonyosan Méri István állandó jelenlétének, jó gyakorlati érzékének és igen alapos munkájának köszönhető. Bár az ásatási naplókat legtöbbször Tompa maga írta, ritka alkalmakkor átengedte Mérinek is.¹² (1.kép) 1933 őszétől az

ásatási rajzok nagy részét ugyanakkor már Méri készítette. A felszín és metszetaryzok mellett a naplóban leírtakat gyakran illusztrálta hiteles ceruzarajzokkal. Így például az 1935 szeptemberében a telep felsőbb rétegéből származó kemence maradványait, melyben megtalálták a négyoszögletű rostélyt, illetve a körülötte eldölt tüzigúlákat. (2. kép)

A füzesabonyi tell telepen élt bronzkori közösségek mindennapi életére, háztartási tevékenységeire az edényleleteken, valamint az étkezéssel összefüggő egyéb leleteken (szűrők, kanalak, fedők, stb.) kívül a házakból előkerült kemencék, padlóra tapasztott tűzhelyek utaltak. Már az 1933-as őszi ásátásoktól kezdve nagy számban találtak hordozható katlantűzhelyek és lábas tűzhelyrostélyok töredékeit. Az 1937. évi ásátáson a telep északkeleti részén előkerült egyik tűzhely környékéről a hordozható tűzhelykatlanoknak a legkülönfélébb darabjait tárták fel, köztük edénnyel kombinált variációit is. Méri még ott a helyszínen, az ásátási naplóban megkísérelte elkészíteni első sikeres rekonstrukciós rajzukat, melyek tudománytörténeti értéke ma már vitathatatlan (SZATHMÁRI 2009, 303).¹³ (3. kép)

1934 tavaszán Méri Tompa Ferenc megbízásából a füzesabonyi telltől néhány száz méterre önállóan is vezetett kutatásokat néhány napig.¹⁴ A bronzkori halomtól légvonalban kb. 400 méterre, az érseki uradalom Tárkány felé vezető útjának nyugati szélén homokkitermelés közben mellékleteket is tartalmazó bronzkori sírok kerültek elő. Mivel felmerült, hogy esetleg a sírok a tell telep temetőjéhez tartoztak, Méri néhány ásátási munkással átvizsgálta a környéküket, de újabb bronzkori sírokat nem találtak. Előkerült azonban egy szórvány szarmata bronzfibula, valamint egy bizonytalan korú eltemetett lókoponya. A néhány napos ásátáson tapasztaltakról Méri egy rövid cikkben számolt be a *Folia Archaeologica* 1941. évfolyamában (MÉRI 1941).

Méri István régészet iránti egyre erősödő érdeklődését és elkötelezettségét jól mutatja,

hogyan a Tompával közösen végzett füzesabonyi feltárások hatására, azzal párhuzamosan vendégként bejárta az egyetemre és rendszeresen hallgatta Tompa őskori tárgyú egyetemi előadásait. Tompa 1931-től magántanárként oktatott a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen. Az egyetemi oktatást nem csak lehetőségnek, de kötelességnek is tekintette. Jó külföldi kapcsolatai révén korán felismerte, hogy a Kárpát-medence az európai őskor szempontjából is kulcsfontosságú szerepet játszik, ezért elengedhetetlen, hogy a hazai őskorkutatás számára jó szakembereket neveljen. Előadásait az 1931-1932-es tanév második félévében „Bevezetés az őskor archaeológiájába” címen kezdte, ezt követően félévenként kronológiai rendben ismertette az őskor különböző időszakait. Méri István feltehetően már 1934-től látogatta Tompa előadásait, aki akkor éppen a „Bronzkori kultúrák Magyarországon” c. előadás sorozatát tartotta, majd „Bronzkori kultúrák Európában”, illetve „Bronzkori kultúrák és kulturkörök” címen adott elő. Tompa 1938-tól már az egyetem első ősrégész professzoraként fejtette ki oktató-nevelő munkáját (PATAY 1993, 94-95).

Méri István pályája elején, a Nemzeti Múzeumban eltöltött korai éveiben, az őskorkutatással Tompa Ferenc ásató tevékenysége, kutatásai, egyetemi előadásai révén került közelebbi kapcsolatba. Méri ekkor még elsősorban restaurátor volt, de az 1930-as évek második felétől már komoly tudományos régészeti munkát is végzett nem csak az ásátásokon, két őskori témájú publikációja is megjelent. Az egyik a *Folia Archaeologica*-ban, melyben az őskori agyagedények helyreállításának fontosságáról ír, azok munkafolyamatait tárgyalja. Méri úgy vélte, hogy a régész az ásátás és a talált emléksanyag – adott esetben a kerámia – összevetéséből kísérli meg az egy-egy őskori közösségre vonatkozó számtalan kérdésre megkeresni a választ. Éppen ezért az őskori kerámiák eredeti állapotának legtökéletesebb visszaállítását elengedhetetlennek tartotta: „a különböző

korok kultúráinak tanulságos bemutatása csak a megfelelően rendbehozott emléklanyag összességével érhető el...Az ősrégészet emlékműjének legfontosabb része kétségtelenül a kerámia, mivel ennek van többnyire döntő jelentősége az egyes leletsoportok korának megállapításánál. Ennél fogva ez az anyag fokozottabb figyelmet és gondosságot igényel...” (MÉRI 1939, 261).

Méri másik, szintén őskori kerámiákkal foglalkozó cikke az Acta Hungarica kötetében 1942-ben jelent meg, Mozsolics Amália „A kispostagi korabronzkori urnatemető” c. munkája kísérő tanulmányaként. A bronzkori kispostagi kultúra mészbetétes edényeinek díszítését a tekerceselt pálcikás technika teszi jellegzetessé. Méri ezt az edénydíszítési eljárást, ennek változatait vizsgálta részletesen. Az elemzéshez gipszlenyomatokat, pacskolatokat készített az edények felületéről, melyeket fényképfelvételeken nagyított ki. Ezek segítségével olyan apró részleteket figyelhetett meg, melyek utaltak a készítő eszköz vastagságára, felületére, a feltekerceselt anyag minőségére, a készítés módjára (MÉRI 1942). Méri kispostagi edényeken végzett vizsgálatait, gondos megfigyelései ma is helytállóak, melyek a későbbiek-

ben megfelelő kiindulási alapot szolgáltatottak a mészbetétes edények további kutatásához (KISS 1996).

Említést érdemel még Méri utolsó, őskori témájú cikke, amely már Kolozsváron jelent meg. Ebben a Torma Zsófia gyűjteményében található, az újkőkori bükki kultúrához köthető edényeket vizsgálta (MÉRI 1943).

Méri István 1942 januárjában a Nemzeti Múzeumból Kolozsvárra távozott, ahonnan 1944 őszén a háborús események miatt tért vissza Budapestre. Szakmai munkásságára a Kolozsváron eltöltött néhány év, mindenekelőtt a kolozsvári egyetemen tanító László Gyula hatása meghatározó jelentőségű volt. Őskori kutatásait abbahagyva érdeklődése mindinkább a magyar középkor, a magyar köznép anyagi és szellemi műveltségének jobb megismerése felé irányult. A Nemzeti Múzeumban 1949-től kapott ismét állást, ekkor már, mint diplomás, doktorált régész. A középkori falukutatás tevékeny résztvevőjeként és irányítójaként, mintaszerű ásatásaival, a régészet iránti szeretetével és elkötelezettségével, példát mutatott a magyar régészet következő nemzedékeinek is.

Jegyzetek

- 1 MNM TA RŐ 211/1931
- 2 MNM TA RŐ 118/1931
- 3 MNM TA RŐ 87/1934
- 4 MNM TA FŐIG 135/1939
- 5 MNM TA RŐ 69/1933
- 6 MNM TA RŐ 94/1938. Márton András kiséítő munkaerő 1936-tól kezdve dolgozott Méri Istvánnal a kerámia restaurátor műhelyben. Neve a Régészeti osztály 1936-os évi hivatalos jelentésében már szerepel (MNM TA RŐ 4/1937). Morgós Andrásnál tévesen szerepel az 1938-1940. közötti időszak (MORGÓS 2005, 24).
- 7 MNM TA RŐ 23/1935; 4/1937; 21/1940
- 8 MNM TA RŐ 4/1937
- 9 MNM TA FŐIG 9/1942
- 10 MNM TA RŐ 6/1942
- 11 MNM TA RŐ 77/1933
- 12 Ezúton szeretném kifejezni köszönetemet Kovalovszki Júliának, aki segített beazonosítani Méri István kézírását a füzesabonyi ásatási naplóban.
- 13 A Ticicumban megjelent cikkemben a képalírásban tévesen szerepel az 1931. évi dátum, mert Méri a rekonstrukciós rajzokat 1937-ben készítette (SZATHMÁRI 2009, 304).
- 14 Méri István életrajzi adataiban valószínű csak elírás, hogy Méri önállóan vezetett ásatást 1934-ben Tószegen (KOVALOVSZKI 2002, 599). Tószegen nem, de Füzesabonyban valóban önállóan irányította a feltárásokat néhány napig, a bronzkori temető keresése közben. 1939-ben Viszneken, az avar kori temető feltárását is egyedül vezette egy hétig.

IRODALOM

- BÓNA 1979-1980 BÓNA I., *Tószeg-Laposhalom (1876-1976)*. SzMMÉ 1979-1980, 83-107.
- JELENTÉS 1938 *JELENTÉS az Országos Magyar Történeli Múzeum 1937. évi állapotáról és működéséről*. Budapest 1938.
- KEMENCZEI 2002 KEMENCZEI T., *Az Őskori Gyűjtemény*. In: Pintér J. (szerk.), *A 200 éves Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményei*. Budapest 2002, 27-49.
- KISS 1996 KISS V., *Megfigyelések a dunántúli mészbetétes kerámia kultúrája edénydíszítési technikájáról. – Observations on the ceramic-decoration techniques of the Transdanubian Incrusted Ware Culture*. PáMÉ 6 (1966) 65-76.
- KOVALOVSZKI 2002 KOVALOVSZKI J., *Méri István*. In: Bodó S.–Viga Gy. (szerk.), *Magyar Múzeumi Arcképcsarnok*. Budapest 2002, 599-601.
- MÉRI 1939 MÉRI I., *Az őskori agyagedények helyreállítása. – Anleitung zum restaurieren des keramischen Materials*. FolArch 1-2 (1939) 261-267.
- MÉRI 1941 MÉRI I., *Eltemetett lókoponya Füzesabonyban. – Über einem bestatteten Pferdenschädelfund in Füzesabony*. FolArch 3-4 (1941) 148-149.
- MÉRI 1942 MÉRI I., *A mészbetétagy készítésének módja a kisapostagi edényeken*. In: Mozsolics Amália: *A kisapostagi bronzkori urnatemető. – Der frühbronzezeitliche Urnenfriedhof von Kisapostag*. ArchHung XXVI. Budapest 1942, 45-53.
- MÉRI 1943 MÉRI I., *A Torma Zsófia gyűjtemény bükki jellegű edényei*. Az erdélyi Tudományos Intézet Évkönyve 1942, Kolozsvár 1943.
- MORGÓS 2005 MORGÓS A., *A restaurálás története a Magyar Nemzeti Múzeumban 1960 előtt*. Műtárgyvédelem 30 (2005) 7-44.
- PATAY 1993 PATAY P., *Megemlékezés Tompa Ferencről születésének 100. évfordulóján*. ArchÉrt 120 (1993) 90-95.
- SZATHMÁRI 1992 I. SZATHMÁRI, *Füzesabony-Öregdomb*. In: W. Meier-Arendt (Hrsg.) *Bronzezeit in Ungarn. Forschungen in Tell-Siedlungen an der Donau und Theiss*. Frankfurt am Main 1992, 134-140.
- SZATHMÁRI 1993 SZATHMÁRI I., *Tompa Ferenc szerepe a magyar bronzkorkutatásban*. ArchÉrt 120 (1993) 99-101.
- SZATHMÁRI 2009 SZATHMÁRI I., *Megjegyzések a bronzkori háztartások edénykészletéről. – Anmerkungen zur Gefäßensembles bronzezeitlicher Haushalten*. Tisicum XIX (2009) 295-307.

ISTVÁN MÉRI UND DIE UNGARISCHE PRÄHISTORISCHE FORSCHUNG. DIE FRÜHEN JAHREN IM UNGARISCHEN NATIONALMUSEUM

Zusammenfassung

István Méri, ausgezeichneter Kenner und Forscher des Mittelalters in Ungarn wurde 1932 als Restaurator in der Archäologischen Abteilung des Ungarischen Nationalmuseums angestellt. Er arbeitete in der Restaurierungswerkstatt für Keramik der Abteilung, zuerst hatte er keine feste Stelle, mehrere Jahre hindurch wurde er gelegentlich beauftragt und bezahlt. Den Beruf Restaurator erlernte er Schritt für Schritt, seine neuen Restaurierungsmethoden verwendete er hauptsächlich bei der Ergänzung von vorzeitlichen Keramiken. Er hielt die einfache Konservierung, Ergänzung der archäologischen Gegenstände für wenig, er bestrebt sich nach viel mehr, auf diese Weise entwickelte sich sein Interesse, seine Verpflichtung für die Archäologie.

István Méri hatte einen guten praktischen Sinn, er war hervorragender Zeichner, seine Begabungen fielen den Kollegen in der Archäologischen Abteilung ziemlich früh auf, deshalb nahmen sie ihn gern zu den Ausgrabungen mit. Wahrscheinlich der Prähistoriker Ferenc Tompa nahm den ganz jungen Méri im Herbst 1933 das erste Mal zu einer Ausgrabung mit. Méri verbrachte die längste Zeit bei der Freilegung der bronzezeitlichen Tellsiedlung von Füzesabony, wo Tompa seit 1931 tätig war. Bei der Forschungsarbeit von Tompa wurde Méri zwischen 1933 und 1937 sein ständiger Mitarbeiter, so war er in den meisten Ausgrabungssaisons dabei. Während der Ausgrabung von Füzesabony kann eine Veränderung vom Herbst 1933 an in der Beobachtung der archäologischen Erscheinungen und in ihrer Beschreibung ganz klar wahrgenommen werden.

Diese Veränderung zeigt sich nicht nur darin, dass die Beschreibungen im Ausgrabungstagebuch ausführlicher als früher wurden, sondern auch darin, dass auch ausgezeichnete Oberflächenzeichnungen, ab und zu mit Notizen versehen, angefertigt wurden. Die besonders gründliche Dokumentierung der archäologischen Erscheinungen ist gewiss der ständigen Anwesenheit von Méri, seinem guten praktischen Sinn, seiner besonders gründlichen Arbeit zu danken. Der wissenschaftsgeschichtliche Wert seiner ersten vor Ort gefertigten Rekonstruktionszeichnungen im Ausgrabungstagebuch von bronzezeitlichen tragbaren Feuerbecken ist heute schon unumstritten.

István Méri geriet mit der prähistorischen Forschung am Anfang seiner Laufbahn, in seinen frühen Jahren im Ungarischen Nationalmuseum, vor allem anhand der Ausgrabungstätigkeit, der Forschungsarbeit und der Universitätsvorlesungen von Ferenc Tompa in eine engere Beziehung. Obwohl Méri zu dieser Zeit in erster Linie noch als Restaurator tätig war, leistete er von der zweiten Hälfte der 1930er Jahre an auch eine wissenschaftlich-archäologische Arbeit bei den Ausgrabungen, außerdem sind einige Veröffentlichungen von ihm über prähistorische Themen erschienen. In diesen Aufsätzen erörterte er in erster Linie die Restaurierung, die Herstellungstechnik von prähistorischen Keramiken (Méri 1939, 1942, 1943). Seine Untersuchungen an den Gefäßen der bronzezeitlichen Kisapostag-Kultur, seine gründlichen Beobachtungen gelten auch heute noch, sie bildeten einen sicheren Ausgangspunkt für die spätere Forschung der inkrustierten Gefäße.

I. Szathmári

I. Szathmári
Magyar Nemzeti Múzeum
Budapest, Múzeum krt. 14–16. Pf. 364
H-1370
szi@hnm.hu

